

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра соціальної педагогіки і соціальної роботи

«До захисту допущено»
Завідувач кафедри _____

Реєстраційний № _____
« _____ » _____ 2023 р.

(підпис) (прізвище, ініціали)
« _____ » _____ 2023 р.

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В
ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Кваліфікаційна робота
студента IV курсу групи СП-19
психолого-педагогічного факультету
напряму підготовки 231 Соціальна робота
Мядзеля Костянтина Михайловича

Керівник: доцент кафедри соціальної
педагогіки і соціальної роботи,
кандидат педагогічних наук, доцент
Размолодчикова Іванна Вікторівна

Оцінка:
Національна шкала _____
Шкала ECTS _____ Кількість балів _____

Члени комісії

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Кривий Ріг – 2023

ЗАПЕВНЕННЯ

Я, Мядзель Костянтин Михайлович, розумію і підтримую політику Криворізького державного педагогічного університету з академічної доброчесності. Запевняю, що ця кваліфікаційна робота виконана самостійно, не містить академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. Я не надавав і не одержував недозволену допомогу під час підготовки цієї роботи. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають покликання на відповідне джерело.

Із чинним Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату в роботах здобувачів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету ознайомлений. Чітко усвідомлюю, що в разі виявлення у кваліфікаційній роботі порушення академічної доброчесності робота не допускається до захисту або оцінюється незадовільно.

(підпис) _____

Роботу виконано на кафедрі соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету, Міністерство освіти і науки України.

Захист кваліфікаційної (бакалаврської) роботи відбудеться «17» червня 2023 року о 14.00 годині на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти зі спеціальності 231 Соціальна робота, освітньо-професійна програма «Соціальна робота», спеціалізація «Соціальна педагогіка».

Адреса: Навчальний корпус №4 Криворізького державного педагогічного університету, Дніпропетровська обл., м. Кривий Ріг, вул. Героїв АТО, 79 а.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Криворізького державного педагогічного університету Размолодчикова Іванна Вікторівна.

Рецензент: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Шимко Ія Миколаївна

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. У роботі вказано наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, зазначено експериментальну базу, особистий внесок і результати апробації кваліфікаційного дослідження.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ (Мядзель К.М.)

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	5
1.1 Профорієнтація як напрям роботи соціального педагога.	5
1.2 Принципи реалізації профорієнтаційної роботи	9
Висновки до розділу 1	12
РОЗДІЛ 2 СТАН ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ	13
2.1 Сучасне уявлення вчителів заклад загальної середньої освіти про реалізацію профорієнтаційної діяльності	13
2.2 Аналіз стану профорієнтаційної діяльності заклад загальної середньої освіти.	17
2.3 Проблема профорієнтації в Кривому Розі.	23
Висновки до розділу 2	27
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ.	28
3.1 Секція психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку.	28
3.2 Сучасні технології у профорієнтаційній діяльності	33
Висновки до розділу 3	37
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ.	41
ДОДАТКИ.	44

ВСТУП

Профорієнтаційна робота в закладах загальної середньої освіти є важливим завданням кожного педагога та вчителя, що у загальній системі створює середовище в якому учні не лише отримують певні знання, а й розуміти для чого їм це знати та як їх використовувати.

Профорієнтація – це цілеспрямована, науково-обґрунтована діяльність різних державних і суспільних організацій, спрямована на вдосконалення професійного самовизначення особистості на користь людини і суспільства [2].

Ще за часів таких філософів як Сократ та Платон в теорії Держави торкалися питань професійної спрямованості особистості. Тобто кожна особа має своє місце в професійному світі, а для того щоб вона його знайшла, необхідно допомоги в пошуках себе та своєї сфери діяльності. Сама суть цієї теорії залишається актуальною й розширюється з плином часу та розвитком суспільства. Велика кількість професій, підвищення її складності, часу на її освоєння, та багато іншого впливають на важливість і необхідність зробити правильний вибір.

Робота з професійної орієнтації є невід'ємною складовою діяльності шкіл загальної середньої освіти, оскільки вона допомагає учням знайти своє місце у майбутньому суспільстві та розвивати економіку країни разом з іншими громадянами. Крім того, націлена на індивідуальні потреби учнів, профорієнтаційна робота має створювати умови для професійного самовизначення учнів та відповідати потребам ринку праці. Важливо, щоб цей процес був безперервним на всіх етапах навчання та розвитку особистості, починаючи з раннього дитинства і триваючи протягом усього життя, якщо це необхідно.

Однією з головних завдань школи є підготовка учнів до подальшого життя, допомога в обранні інституту чи університету, або інших можливих перспектив, в будь якому разі для повного функціонування людини необхідна професія й для того щоб вона відповідала бажанням та можливостям особи, необхідно проводити профорієнтаційну роботу вчасно.

Профорієнтація є важливою складовою майбутньої соціалізації учнів. Від правильного вибору професії залежить продуктивність життєдіяльності особистості, вплив на власний та суспільний розвиток. Вибір правильної професії, або сфери діяльності впливатиме на результативність діяльності особистості, що позитивно вплине на принесення користі суспільству та державі.

Метою дипломної роботи є дослідження і аналіз системи реалізації професійної діяльності в ЗЗСО, та розробка рекомендацій щодо її удосконалення.

Завданнями дипломної роботи відповідно до її мети визначено:

- розкрити сутність, зміст та завдання профорієнтаційної роботи; основні елементи та принципи профорієнтаційної діяльності
- дослідити сучасну ситуацію профорієнтації в Україні;
- проаналізувати особливості профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти;
- встановити організаційні та методичні особливості профорієнтації за кордоном;
- розробити рекомендації щодо удосконалення заходів профорієнтаційного спрямування .

Об'єктом дослідження є заклади загальної середньої освіти як система реалізації профорієнтаційної діяльності, **предметом** – профорієнтаційна робота, як спосіб розкриття та направлення особистості.

Гіпотеза дослідження полягає у тому що профорієнтаційна діяльність буде успішною за умови систематичного та системного проведення усім колективом закладу освіти.

У процесі роботи використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз і синтез, систематизація й класифікація наукової літератури, порівняння й узагальнення науково-теоретичного матеріалу; *емпіричні*: діагностичні (анкетування, тестування); *статистичні*: кількісна та якісна

обробка даних за допомогою методів математичної статистики для опрацювання результатів дослідження.

Експериментальна база дослідження. Соціологічне опитування щодо професійних орієнтацій підлітків в умовах сучасного ринку праці Дніпропетровського регіону було проведено на базі Криворізьких гімназій №14, 114. В опитуванні прийняли 61 учнів 9 та 11 класів.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, шести підпунктів, висновків до розділів, висновків, списку використаних джерел (22 позиції) та додатків.

Апробація дослідження: Мядзель К.М., Размолодчикова І.В. Стан профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект: збірник наукових і науково-методичних праць / редкол. І.М. Шимко, Т. Г. Василюк. Вип. 5. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 167 с.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Профорієнтація як напрям роботи соціального педагога

У визначенні профорієнтації та розкритті її сутності існує декілька точок зору, що відображають складний, динамічний і багаторівневий психологічний об'єкт, вивчення якого здійснюється з різних боків. Поняття «профорієнтація» отримало широке застосування після Міжнародної конференції, що відбулася у 1921 році в Барселоні, де це поняття було протиставлено поняттю «відбір». На конференції підкреслювалося, що якщо відбір слугує інтересам певної професії, то профорієнтація слугує інтересам людини. На XV Генеральній конференції ЮНЕСКО, що відбулася 1970 року у Братиславі було прийняте робоче визначення профорієнтації, де вона розглядається як допомога, що надається особистості у використанні своїх особистісних особливостей, надання людині можливості розвивати їх так, щоб вона була спроможна вибрати для себе сферу навчання та трудової діяльності протягом життя в умовах, що змінюються і, з другого боку – досягти особистих прагнень [16].

Професійна орієнтація – це не лише набір різноманітних заходів, а й логічна та узгоджена програма з відповідністю між цілями, змістом і очікуваними результатами навчання, орієнтована на формування компетентностей для успішної самореалізації у суспільстві [21].

Основна мета профорієнтації в закладах освіти полягає в тому, щоб допомогти учням визначити свої інтереси, навички, цінності та зіставити їх із потенційними кар'єрними шляхами. Цей процес починається з самооцінки, яка передбачає вивчення власних інтересів, навичок.

За визначенням Міжнародної організації ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), професійна орієнтація полягає в наданні особистості допомоги у використанні її власних, притаманних їй особливостей, забезпечуючи можливість розвивати ці особливості таким чином, щоб вона

могла свідомо обирати галузі навчання і праці у змінних умовах свого життя. При цьому особистість повинна бути корисною суспільству, одночасно досягаючи власної самореалізації.

Слід зазначити, що зміни, які наразі відбуваються в економічній, соціальній, політичній, духовній сферах життя українського суспільства, ускладнюють процес професійного самовизначення молоді. Перш за все, це пов'язано із об'єктивними проблемами функціонування ринку праці в Україні. Фахівці відзначають, що ринок праці є найскладнішим та найдинамічнішим елементом ринкової економічної системи. Його стан залежить як від загальної економічної ситуації в країні, так і від традиційно усталених особливостей участі населення в економічній діяльності, можливостей вибору ним видів економічної діяльності та системи цінностей, які переважають у суспільстві [18].

Зміни в українському суспільстві підліткам досить складно переносити і під час постійного стресу формувати себе, свої цінності та обирати майбутній вид діяльності. Враховуючи сучасний складний стан підлітків є ймовірність різьких, необдуманих, аби яких рішень, які впливатимуть на обрання майбутньої сфери діяльності і життя в цілому. Для покращення ситуації серед школярів необхідно проводити своєчасні діагностичні та профорієнтаційні заходи.

Надання допомоги у професійному самовизначенні передбачає організацію спеціальної навчально-виховної роботи, в основі якої – раціонально-чуттєвий вплив на учнів у напрямі свідомого вибору професії за допомогою використання психолого-педагогічних засобів. Одним з таких засобів є профорієнтаційна система, до складу якої входить професійна інформація [11].

Метою професійної орієнтації є формування в особистості здатності вибрати певний тип професійної діяльності, що оптимально відповідає її індивідуально-психологічним особливостям, можливостям, інтересам та потребам ринку праці у кадрах; сприяння специфічними методами посиленню

конкурентоспроможності працівника на ринку праці та досягнення ефективної зайнятості населення. Саме тому, профорієнтація покликана вирішувати завдання формування особистості працівника нового типу, що забезпечує ефективне використання кадрового потенціалу та раціональне регулювання ринку праці. Для успішного входження особистості у новий, невідомий для неї світ професій та просування в ньому до бажаної мети, суспільство надає їй орієнтири, які відображають кількісну і якісну потребу в кадрах, а також конкретні види професійної діяльності й можливості підготовки до них [3].

Процес професійної орієнтації особистості є складним і тривалим, включаючи різні етапи, що починаються з ознайомлення з професійним простором, вивчення індивідуальних особливостей та закінчуються формуванням професійно важливих якостей, що дозволяють стати висококваліфікованим фахівцем.

Цей процес дозволяє особистості стати висококваліфікованим фахівцем, готовим до успішної реалізації у вибраній професійній сфері. Це вимагає самоаналізу, дослідження ринку праці, отримання необхідних знань і навичок, а також здійснення відповідних кроків у напрямку досягнення кар'єрних цілей. Перед учнем який обирає навчальний заклад, або сферу діяльності

Успішність цього процесу залежить від того, наскільки індивідуальні можливості особистості відповідають вимогам професійної діяльності, та наскільки вона здатна адаптуватися до змінюючихся соціально-економічних умов, пов'язаних з професійною кар'єрою. Професійна орієнтація повинна сприяти активізації внутрішніх ресурсів особистості для того, щоб вона могла реалізувати свій потенціал у вибраній професійній сфері.

Значний внесок у проведення професійної орієнтаційної роботи в школах роблять практичні психологи і соціальні педагоги. Згідно з інформацією, зібраною працівниками служби протягом 2015-2016 навчального року з 3 014 130 звернень учнів (студентів), найбільш поширені проблеми, з якими вони звертаються до практичних психологів, пов'язані з розвитком професійної компетентності: проблеми саморозвитку і розвитку власних здібностей

(21,65%) та проблеми професійного самовизначення (12,47%). Аналогічні проблеми також актуальні у зверненнях до соціальних педагогів: саморозвиток і розвиток власних здібностей (22,84%) та професійне самовизначення (11,20%).

Тому питання підвищення ефективності професійної діяльності працівників психологічної служби, шляхом використання сучасних технологій професійної орієнтації, є важливим [22].

Використання сучасних технологій професійної орієнтації може значно підвищити ефективність професійної діяльності психологічної служби. Технології можуть включати в себе веб-платформи, мобільні додатки, онлайн-ресурси та інші інструменти, які допомагають учням і студентам здійснювати самоаналіз, досліджувати ринок праці і отримувати необхідні знання та навички.

Онлайн-ресурси та веб-платформи можуть надавати інформацію про різні професії, включаючи вимоги до кваліфікації, рівень заробітної плати, перспективи розвитку та інші важливі аспекти. Вони також можуть містити тести і тестувальні інструменти для визначення інтересів, здібностей і цілей учнів, які допомагають їм орієнтуватися в процесі вибору професії.

Мобільні додатки можуть бути зручними для учнів і студентів, оскільки вони дозволяють отримувати доступ до інформації та ресурсів професійної орієнтації з будь-якого місця і в будь-який час. Вони можуть включати функції, які допомагають створювати і керувати кар'єрними цілями, відстежувати прогрес у досягненні цих цілей і надавати поради та рекомендації.

Крім того, використання відео- та вебінарних форматів може допомогти психологам та соціальним педагогам проводити онлайн-консультації та навчальні заняття з професійної орієнтації [17]

1.2 Принципи реалізації профорієнтаційної роботи

Сучасна модель професійної орієнтації має на меті допомогти усім особам готуватися до самовизначення та професійного розвитку шляхом вибору професій, спеціальностей, місць роботи та навчання, враховуючи їх індивідуальні потреби, здібності, інтереси та кон'юнктуру регіонального ринку праці. Це має допомогти запобігти безробіттю та підвищити ефективність використання трудового потенціалу. Для досягнення цієї мети, організація професійної орієнтації має вирішувати такі завдання, як надання допомоги усім громадянам у виборі трудової діяльності, професії, кваліфікації та місця роботи на основі їхніх індивідуальних інтересів та здібностей, створення умов для соціально цінної активності в професійному самовизначенні та захисту населення від безробіття.

Для кожного соціального інституту передова профорієнтаційна робота з населенням повинна базуватися на обов'язкових принципах, які включають загальні, особливі та принципи професійного розвитку. Загальними принципами є комплексність, науковість, системність, безперервність, цілеспрямованість, плановість, ефективність, доступність, систематичність та наступність, компетентність, рівні можливості, добровільність та безкоштовність, врахування вікових та індивідуальних особливостей, конфіденційність та рекомендуєчий характер висновків профконсультацій і профвідбору, дотримання норм професійної етики працівниками профорієнтаційних служб, взаємозв'язок між навчальним закладом, сім'єю, виробництвом, організаціями та установами, диференційований та індивідуальний підхід.

Основні принципи включають: активна участь та ініціативність особистості; свобода вибору професії; формування мотивації у населення до законної зайнятості та збереження працездатності; об'єктивне самооцінювання

особистості; усвідомленість та самостійність соціально-професійного визначення. Принципи професійного розвитку охоплюють: загальний і професійний розвиток працівників; попередня підготовка для зустрічі з вимогами майбутнього; безперервність, узгодженість інтересів працівників і суспільства через регіональний ринок праці; взаємодія між регіональним ринком праці та ринком освітніх послуг; діяльнісний підхід до визначення професійної придатності; врахування перспектив та прогнозів розвитку особистості в умовах європейської інтеграції та ринкових перетворень економіки країни [5].

Профорієнтаційна робота ґрунтується на декількох принципах, що допомагають забезпечити ефективність процесу та максимальну користь для учнів. Основні принципи реалізації профорієнтаційної роботи включають наступне:

1. Індивідуалізація підходу. Профорієнтаційні послуги мають бути орієнтовані на індивідуальні потреби та інтереси учнів, оскільки кожен учень унікальний, має свої сильні та слабкі сторони, здібності та особливості.
2. Інформованість. Учні повинні бути інформовані про різноманітні професії та можливості їхнього вибору. Це включає збір та поширення актуальної інформації про професії, ринок праці, освітні програми та можливості для професійного розвитку.
3. Комплексність. Профорієнтаційна робота повинна охоплювати різні аспекти професійного розвитку, включаючи знайомство з професійними шляхами, вимогами до ринку праці, можливостями професійного зростання.
4. Системність. Профорієнтаційна робота повинна бути частиною системи освіти та професійної підготовки, що допоможе учням у

свідомому виборі професії та максимальному використанні отриманої освіти.

5. Доступність. Профорієнтаційні послуги мають бути доступні усім учням, незалежно від їхнього соціального стану, матеріального благополуччя та місця проживання.

6. Орієнтація на майбутнє. Профорієнтаційна робота повинна допомагати учням зробити свідомий вибір професії, яка відповідає їхнім інтересам та здібностям і забезпечує успішну кар'єру в майбутньому.

7. Реалістичність. Профорієнтаційна робота має бути зорієнтована на реальні можливості учнів, з урахуванням їхніх здібностей, фізичних та психологічних особливостей.

8. Гнучкість. Профорієнтаційна робота повинна бути гнучкою та адаптивною до змін на ринку праці та вимог сучасного світу. Педагоги та консультанти повинні бути готові до постійного навчання та оновлення своїх знань та навичок.

Ці принципи допомагають забезпечити ефективну профорієнтаційну роботу, яка допомагає учням знайти своє місце в житті та досягти успіху в обраній професії. Крім того, використання цих принципів допомагає створити сприятливі умови для особистісного розвитку учнів та підвищити якість освіти в цілому.

Висновки до розділу 1

У першому розділі нашого дослідження ми з'ясували, що:

- поняття "профорієнтація" отримало широке застосування після Міжнародної конференції у 1921 році, де воно було протиставлено поняттю "відбір". Профорієнтація слугує інтересам людини, допомагаючи їй вибрати сферу навчання і трудової діяльності;
- метою профорієнтації в закладах освіти є допомога учням визначити свої інтереси, навички, цінності та зіставити їх із потенційними кар'єрними шляхами;
- зміни в українському суспільстві ускладнюють процес професійного самовизначення молоді, зокрема через проблеми функціонування ринку праці;
- профорієнтація передбачає організацію спеціальної навчально-виховної роботи з використанням психолого-педагогічних засобів, включаючи професійну інформацію;
- основною метою професійної орієнтації є формування у особистості здатності свідомо обирати професійну діяльність, враховуючи її індивідуально-психологічні особливості та потреби ринку праці;
- процес професійної орієнтації включає різні етапи, починаючи з ознайомлення з професійним простором і закінчуючи формуванням професійно важливих якостей;
- принципи профорієнтаційної роботи включають індивідуалізацію підходу, інформованість учнів, комплексність, системність, доступність, орієнтацію на майбутнє, реалістичність, гнучкість;
- ці принципи забезпечують ефективну профорієнтаційну роботу, сприяють особистісному розвитку учнів та підвищенню якості освіти.

РОЗДІЛ 2 СТАН ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

2.1 Сучасне уявлення вчителів ЗЗСО про реалізацію профорієнтаційної діяльності

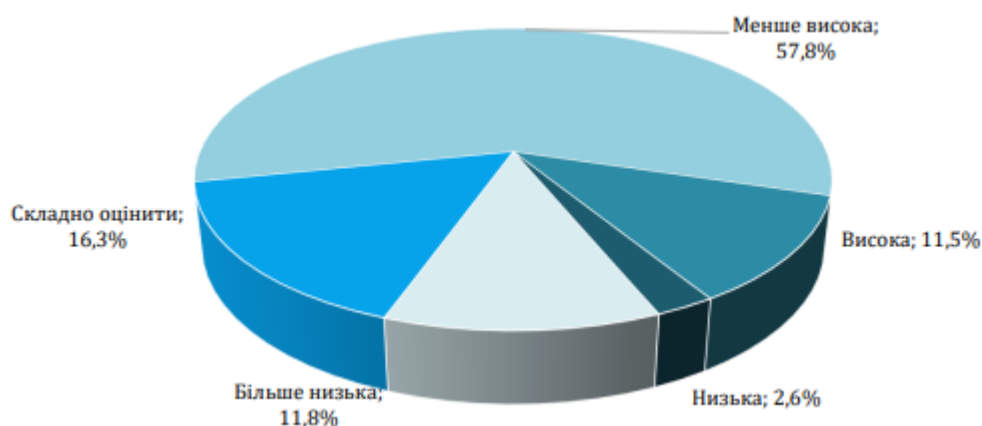
Успішність реалізації профорієнтаційної роботи в закладах загальної середньої освіти повністю залежить від вчителів та педагогів школи. Кожен з них є важливою частиною для реалізації профорієнтаційної діяльності в системі ЗЗСО. Однією з головних проблем реалізації профорієнтації є відсутність чіткої стратегії в роботі з учнями, яка має поєднувати комплекс заходів з професійного виховання. В закладах приділяється велика увага навчальному процесу та засвоєнням учнями нових знань, але в мінімальній мірі приділяється формуванню розуміння, в якій галузі дитині буде доцільно реалізовувати здобуті навички разом з ефективним поєднанням власних бажань та можливостей [10].

Від цього в учнів випускних класів з'являються проблеми невизначеності особистісних орієнтирів не лише в майбутній професійній діяльності, а й у інших особистісних спрямованостях, що дезорієнтує особистість під час професійного вибору.

«Базове моніторингове дослідження щодо професійної орієнтації учнів у закладах загальної середньої освіти», яке провів ДНУ «Інститут освітньої аналітики» у 2020 році проаналізував сучасне відношення вчителів ЗЗСО до профорієнтаційної діяльності.

До вибірки дослідження увійшли 1 696 закладів загальної середньої освіти. Взяли участь у дослідженні 99,7 % (1 691 особа) заступників директорів від загальної кількості закладів освіти.

Для оцінки вчителями ефективності профорієнтації в закладах загальної середньої освіти було проведено опитування:

Мал. 1. Розподіл відповідей респондентів щодо оцінки ефективності профорієнтаційної роботи

Високо оцінити результативність профорієнтаційної роботи в ЗЗСО трохи більше, ніж кожен десятий (11,5 %) респондент та 57,8% оцінюють як менше високу. Натомість 44 особи (2,6 %) вважають низько ефективними організовані в закладі освіти профорієнтаційні заходи. У ЗЗСО Дніпропетровської області найоптимістичніше оцінюють запроваджену в закладі освіти профорієнтаційну роботу, а саме 25,3 % респондентів вказують на її високу ефективність [12].

Отже, в середньому кожен десятий вважає що профорієнтаційна діяльність у ЗЗСО реалізується на високому рівні, а загалом 70% опитаних вважає що ефективність профорієнтаційної роботи є більш-менш на високому рівні.

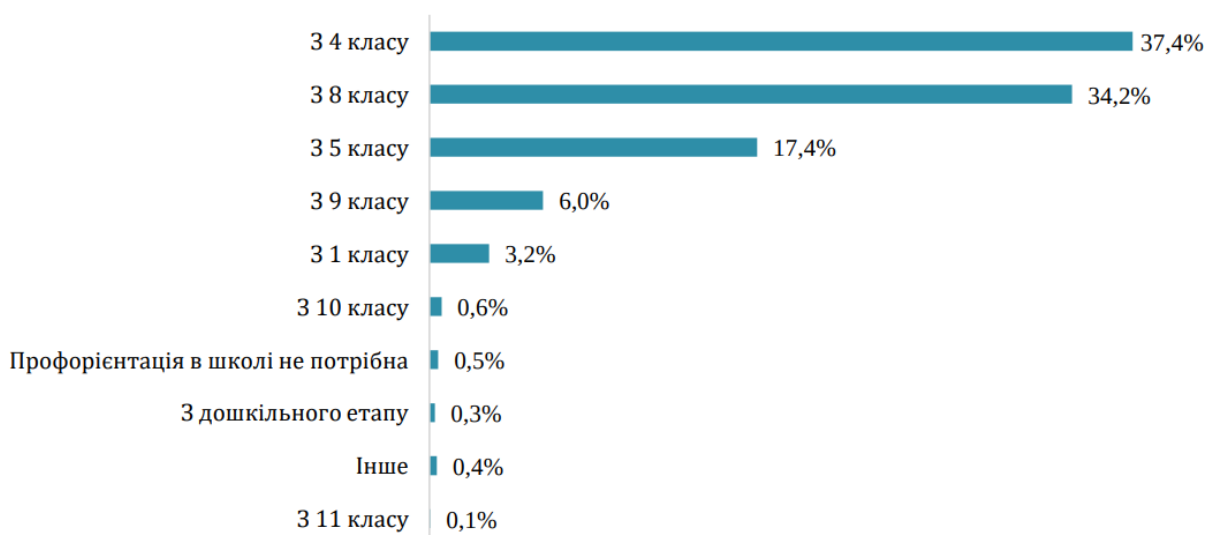
Коли питання торкається підвищення кваліфікації серед респондентів дослідження майже половина (45,6 %) не мають в закладі освіти працівника психологічної служби / кар'єрного консультанта. Майже третина (30,1 %) констатують, що їхні працівники психологічної служби ніколи не підвищували кваліфікацію з питань організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Лише в чверті (24,3 %) закладів освіти працівники психологічної служби / кар'єрні консультанти відвідували заходи з підвищення кваліфікації з організації профорієнтаційної роботи.

Таким чином, у майже половині ЗЗСО (45,6 %), що брали участь в дослідженні, відсутній працівник психологічної служби / кар'єрний консультант. У сільській місцевості кількість таких закладів сягає 71,9 %. У

решті закладів освіти, у яких є працівники психологічної служби, лише чверть (24,3 %) цих працівників підвищували кваліфікацію з питань організації профорієнтаційної роботи. Серед заступників директорів також більшість (77, %) ніколи не підвищували кваліфікацію з питань організації профорієнтаційної роботи в ЗЗСО. Більшість (59,7 %) таких заступників у закладах освіти сільської місцевості. Натомість серед них більше таких, хто останній рік чи півроку підвищували відповідну кваліфікацію (51,7 % і 54,5 % відповідно) [11].

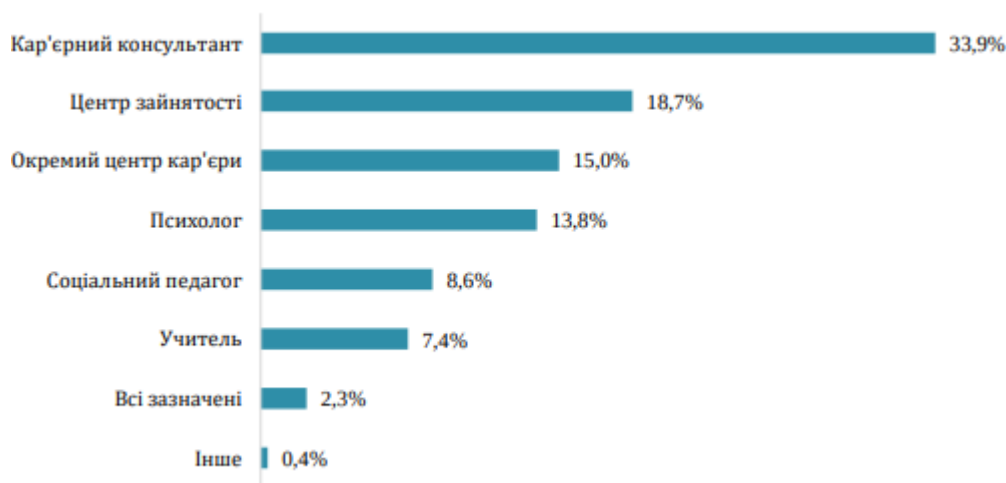
Отже, в середньому лише третина опитуваних підвищували кваліфікацію з питань організації профорієнтаційної діяльності. Та важливим фактором є те що більше половини (56,2%) респондентів вважають, що є потреба у спеціальній підготовці для ефективної організації профорієнтаційної роботи.

Стосовно класу в якому необхідно починати впроваджувати профорієнтаційну роботу:

Мал. 2. Розподіл відповідей респондентів щодо оптимального початку організації в ЗЗСО профорієнтаційної роботи

Більшість респондентів вважає доцільним починати профорієнтаційну роботу з 4 (37,4%) , або 8 (34,2%) класу.

Мал. 3. Розподіл відповідей респондентів щодо осіб / організацій, які повинні займатися організацією профорієнтаційної роботи серед учнів ЗЗСО

Як було неодноразова зазначено важливою складовою реалізації профорієнтації є системний підхід закладу. Дивлячись на опитування необхідно зазначити, лише 2,3% опитаних вважають, що всі зазначені працівники повинні організувати та реалізовувати профорієнтаційну діяльність. За результатами опитування сумарно більш ніж 60% респондентів вважають, що профорієнтаційну діяльність повинні реалізовувати особи поза закладом освіти.

Дане опитування вказує на те, що велика кількість працівників освітнього процесу не вважають профорієнтацію частиною своєї діяльності. Ці дані свідчать про те, що значна кількість працівників освітнього процесу не вважає профорієнтацію своєю відповідальністю, що може стати перешкодою для реалізації цієї діяльності в повному обсязі.

Основними цілями дослідження було встановлення рівня відповідальності вчителів за профорієнтацію, виявлення найбільш важливих труднощів у діяльності з професійної орієнтації, а також визначення можливих шляхів покращення цієї діяльності.

Згідно з дослідженням, більшість вчителів ЗЗСО відчуває відповідальність за професійну орієнтацію своїх учнів, проте вони не завжди впевнені в тому, як правильно проводити цю діяльність. Найбільш важливими

труднощами для вчителів є обмеженість часу, нестача фінансових ресурсів та відсутність відповідної підготовки.

У дослідженні було визначено, що одним із можливих шляхів поліпшення профорієнтаційної діяльності вчителів є використання сучасних технологій та інформаційних ресурсів, таких як електронні платформи та веб-сайти з професійною інформацією. Також, важливо забезпечити вчителям відповідну підготовку та підтримку з боку адміністрації школи.

Отже, результати дослідження свідчать про важливість профорієнтаційної діяльності вчителів у закладах ЗСО та необхідність її поліпшення.

2.2. Аналіз стану профорієнтаційної діяльності заклад загальної середньої освіти

Багато випускників шкіл витрачають час на отримання освіти та навичок у професіях, які вони ніколи не будуть використовувати. Ці професії можуть бути не затребуваними, не відповідати їхнім здібностям та не забезпечувати можливості для подальшого професійного та особистісного розвитку. Кошти, які інвестує суспільство та батьки учнів у підготовку майбутніх фахівців, можуть бути витрачені марно. Проте, ринок праці все більше вимагає кваліфікацій, які можна отримати в закладах професійно-технічної освіти.

Щодо думок учасників освітнього процесу, відсутність системної професійної орієнтації може бути однією з причин такого стану речей. З метою підготовки такої концепції було проведено експрес-дослідження, яке включало онлайн-анкетування учнів, їхніх батьків, вчителів та керівників закладів освіти. Результати опитування показали, що сьогодні профорієнтація у школах має форму окремих заходів, які зазвичай не пов'язані між собою. Ці заходи спрямовані на ознайомлення учнів з варіантами подальшого навчання та професійного розвитку, такі як тестування інтересів та здібностей, бесіди з учителями, соціальними педагогами, практичними психологами та шкільними

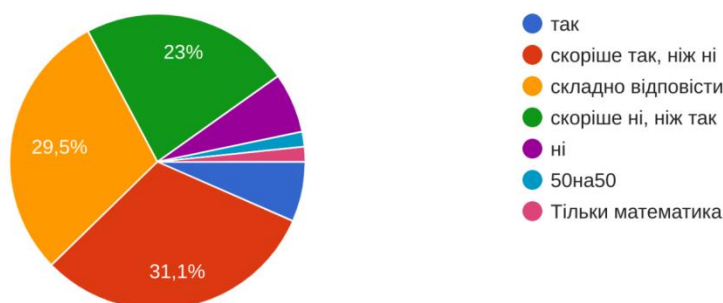
психологами, відвідування презентацій закладів освіти. Проте, більшість з цих заходів не стимулює активної участі учнів у розвитку їх когнітивних та наскрізних умінь, творчого пошуку, а лише пасивної участі як глядачів або слухачів. Тобто велика кількість даних заходів не мають спільної системи взаємодії один з одним та не допомагає учням у визначенні професії, або отримання нових навиків [21].

Аналіз стану профорієнтаційної діяльності ЗЗСО полягає у вивченні процесу та результатів надання профорієнтаційних послуг учням середніх шкіл.

Відповідно до власного опитування серед здобувачів освіти 9 та 11 класів в якому взяли участь 61 учень: 33 з 11 класу та 28 з 9 класу.

Як ви вважаєте чи знадобляться вам шкільних знань у майбутньому житті?

61 відповідь

Мал. 4. «Як ви вважаєте чи знадобляться вам шкільні знання у майбутньому житті?»

На питання «Як ви вважаєте чи знадобляться вам шкільні знання у майбутньому житті?» лише 6,6% опитаних вважають, що їм знадобиться знання зі школи. 31.1 % обрали відповідь «скоріше так, ніж ні». Складно відповісти на це питання було 29,5% учасників та 23% вважають що їм скоріше непотрібні знання зі школи. 5% впевнено відповіли ні.

Більшій частині респондентів складно оцінити необхідність шкільних знань в їх подальшому житті. Велику частину відповідей займають нейтральні варіанти (скоріше так, ніж ні; складно відповісти; скоріше ні, ніж так; 50/50), в

учнів немає впевненості в тому що їм дійсно знадобляться знання в майбутньому.

Це свідчить про не сприйняття учнями навчального матеріалу як такого, який може вплинути на утворення професійних навичок та загалом поєднання шкільних знань з професійною сферою. Тобто учням важко оцінити необхідність матеріалу який їм надають у школі, що негативно впливає на їх освіченість у професійному просторі та низькою вмотивованістю до навчання, через нерозуміння кінцевої мети отримання знань.

Навчання в ЗЗСО проходить в форматі «запам'ятай - відтвори», що не є поганим методом, але під час запам'ятовування та відтворення не робиться акцентуація на потрібності даної інформації та способи її використання у професійному середовищі.

Прикладом може бути предмет «Фізика» на якому під час уроків розповідають про різні фізичні властивості та закони, які впливають на весь зовнішній світ, але не дають інформації в яких професіях знадобиться знання з цього предмету, а в даному випадку можна взяти за приклад професію інженера.

Чи обрали ви вже професію, вид діяльності, – те, чим Ви будете займатися по закінченні школи?

61 відповідь

Мал. 5. «Чи обрали ви вже професію, вид діяльності, – те, чим Ви будете займатися по закінченні школи?»

«Чи обрали ви вже професію, вид діяльності, – те, чим Ви будете займатися після закінчення школи?»

Дане опитування проводилося в січні та лютому за 4 місяці до закінчення навчального року. Якщо для учнів дев'ятих класів ще є час розмірковувати та не поспішати з обранням сфери діяльності, або піти в 10 клас та отримати час для самовизначення, то ситуація з одинадцятикласниками є більш критичною. Серед опитаних учнів 11 класу в кількості 33 особи: 10 обрали «так я обрав професію, або сферу діяльності», 10 «є декілька варіантів, обираю між ними», 6 «немає варіантів, розмірковую над цим», 2 «обрав аби щось», 5 «не обрав, ще є час подумати». Отже, можна зробити висновки, що більшість учнів 11 класів вже обрали свою діяльність, або обирають між декількома. Також третина учнів не розуміє, що їм робити після закінчення навчання в школі.

Наскільки серйозним і обдуманим вважаєте своє рішення щодо подальшого навчання та вибору конкретного фаху?

61 відповідь

Мал. 6. «Наскільки серйозним і обдуманим вважаєте своє рішення щодо подальшого навчання та вибору конкретного фаху?»

Серед тих хто вже обрав свою сферу діяльності майже всі ставляться достатньо серйозно до свого вибору. Це вказує на дійсно усвідомлений вибір учнів. Лише 6 % опитаних вважають власний вибір швидким та випадковим. Однак, важливо звернути увагу на те, що деякі учні можуть обирати професію під впливом зовнішніх чинників, таких як популярність професії або настанови батьків, а не відповідно до своїх інтересів та здібностей, що підвищує

впевненість в своєму виборі через неактивну залученість до цього процесу. Тому було задана наступне питання «Що буде для вас визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху?»

Результати опитування показали, що 62.3 % визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху обрали власні уподобання, реалізацію своїх основних інтересів та захоплень. 16.4 % визначальним поставили високий рівень заробітної плати.

Що буде для вас визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху?
61 відповідь

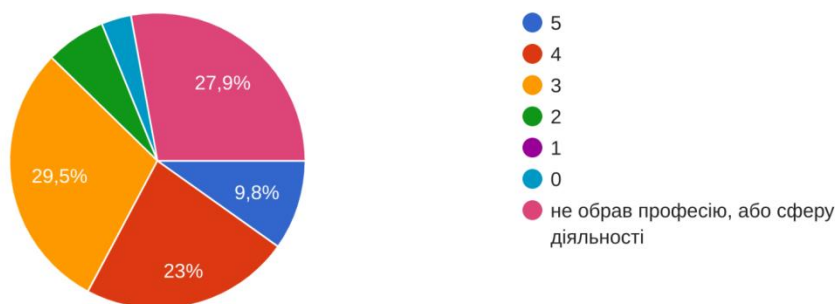
Мал. 7 «Що буде для вас визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху?»

Цей результат опитування свідчить про те, що більшість учнів визначають свої професійні цілі на основі власних інтересів, захоплень та уподобань.

Також цікаво, що тільки 16.4% респондентів визначали високу заробітну плату як головний фактор при виборі професії. Це може свідчити про те, що для більшості респондентів важливіше мати роботу, яка приносить задоволення та задовольняє їхні потреби у самореалізації, ніж тільки високу заробітну плату.

У цілому, результати опитування демонструють, що більшість респондентів керуються власними бажаннями та цінностями при виборі професії, що може впливати на їхню мотивацію та задоволеність роботою у майбутньому.

Як ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про майбутню професію? (від 0 до 5)
61 відповідь

Мал. 8. «Як ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про майбутню професію?»

«Як ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про майбутню професію?» Це питання було додано для того, щоб проаналізувати чи знають учні про професію, або сферу діяльності в якій вони планують реалізовуватись. Розуміння того куди ти плануєш витрати велику кількість власних ресурсів є наймовірно важливим для професійної реалізації. Суб'єктивно гарною оцінкою ми вважаємо відповіддю на це питання від 3 до 5 балів, оскільки такий рівень дає зрозуміти, що учень поінформований про сферу діяльності та не покине ідею власної реалізації в цій сфері через збільшення власної поінформованості про професію. 62 % респондентів гарно оцінили власні знання про професію, або сферу діяльності в якій вони планують реалізовуватись. Враховуючи що 28% це учні які ще не обрали сферу майбутньої діяльності, можна вважати, що серед осіб, які вже обрали свою сферу діяльності більшість оцінюють свою знання про майбутню професію на високому рівні.

Проведення аналізу усвідомленості учнів про свою майбутню професію дозволяє зробити висновки, що взагалі респонденти у повній мірі усвідомлюють розуміння щодо своєї майбутньої діяльності. Проте, постає питання, чи може заклад освіти пишатися заслугами в цій справі.

Ми ставили перед собою завдання з'ясувати, чи заслуговують заклади освіти на визнання за його внесок у формування усвідомленості учнів щодо

майбутньої професії. Для цього було задано запитання: «З яких джерел ви отримуєте найбільше інформації про різні професії?»

З яких джерел ви отримуєте найбільше інформації про різні професії?

61 відповідь

Мал. 9. «З яких джерел ви отримуєте найбільше інформації про різні професії?»

Згідно з результатами опитування, 74% учнів отримують інформацію про різні професії від ЗМІ, Інтернету та власних спостережень. Слід відзначити, що у сучасних умовах, коли діти зростають в оточенні великої кількості інформаційних технологій, вони неперервно отримують різноманітну інформацію протягом дня. У таких умовах закладам освіти досить складно конкурувати з таким масштабним потоком інформації. Тільки 2 респонденти віддали перевагу школі як джерелу інформації про професії, що може свідчити про недостатню роботу закладів освіти у справі професійної орієнтації.

Під час аналізу стану профорієнтаційної діяльності закладів загальної середньої освіти було виявлено наступні проблеми:

- перша - недостатній рівень інформованості учнів про можливі варіанти професійної реалізації;
- друга - полягає в тому, що учні не вбачають значущості знань, отриманих на уроках, у майбутньому професійному житті;
- третя - полягає у відсутності зацікавленості учнів у шкільному матеріалі з різних предметів, через недостатню розуміння його значення;

- четверта проблема полягає в тому, що третина випускників 11-го класу не можуть знайти відповідь на питання, яку професію обрати в майбутньому;
- з п'ятого недоліку випливає, що завдання по пошуку інформації про професії в Інтернеті є більш привабливим для учнів, ніж отримання такої ж інформації у школі, що робить конкуренцію між ними складною.

Нарешті, серед учнів, які вже обрали свою професію, виявлено позитивну тенденцію до усвідомленого вибору та достатньої інформованості про обрану професію [12].

2.3. Проблема профорієнтації в Кривому Розі

У сучасному світі, де існує загальна конкуренція та зустрічаються глобальні виклики, брак природних, фінансових та людських ресурсів підштовхує різних суб'єктів ринків до пошуку нових можливостей для розвитку та використання власних переваг, щоб забезпечити кращий доступ до ресурсів.

В умовах ринкової економіки у нашому регіоні особливого значення набуває завдання пошуку нових шляхів підвищення соціально-економічної ефективності, а саме виробничих галузей.

За результатом опитування можна виділити 2 сфери, які є популярними серед підлітків, а саме: ІТ та правоохоронна діяльність.

ІТ спеціалізація є досить широким поняттям, що включає в себе великий перелік різних професій. Розвиток ІТ-індустрії в Україні, на думку багатьох спеціалістів, є запорукою її економічної стабільності. ІТ-галузь в сучасному світі дійсно складає основу будь-якої розвиненої економіки. За оцінками експертів, попри різноманітні складнощі, у 2016 році експортно-орієнтована ІТ-

індустрія України зайняла третє місце за вкладом в ВВП країни, забезпечивши 2,6 мільярди доларів експортних надходжень [17].

У розвинених країнах з більш розвинутою ІТ-інфраструктурою, вчителі мають кращий доступ до технологій та можуть мати більш високий рівень знань про ІТ-сферу. Однак, в менш розвинених країнах, вчителі можуть бути менш обізнані в ІТ-сфері через обмеженість доступу до технологій та інших ресурсів. ІТ сфера є значущою для України, але заклади загальної середньої освіти не можуть задовольнити потребу учнів, які планують професійне становлення та зростання в цій сфері. Про це свідчить низький рівень володіння комп'ютерними технологіями вчителів, які проявились під час настання дистанційної освіти в умовах карантину та воєнного стану [6].

Правоохоронна діяльність є основою існування будь якої держави, що вказує на необхідність даної сфери, особливо в умовах війни. Ситуація щодо обізнаності вчителів ЗЗСО в правоохоронній сфері є прийнятною, проте можна покращувати рівень знань для більш ефективної допомоги учням у їх становленні та майбутній реалізації в цій діяльності.

У процесі навчання учнів, вчителі можуть стикатися зі складнощами у визначенні професійних напрямів, які відповідають інтересам та здібностям учнів, а також у виборі відповідних закладів професійної освіти. Крім того, існує ризик відстеження вже існуючих стереотипів щодо певних професій та об'єктивності у наданні інформації про конкретні напрямки професійної освіти.

Кривий Ріг є одним з найбільших промислових міст в Україні, але промислова діяльність не керується попитом серед підлітків. Відповідальні особи з профорієнтаційної діяльності в закладах освіти не просувають

спеціальності, які можуть покращити промислову діяльність, або забезпечити висококваліфікованими спеціалістами дану сфери діяльності.

Кривий Ріг, як одне з найбільших промислових міст в Україні, має великий потенціал для розвитку і покращення своєї промислової діяльності. Проте, особи які мають відповідати за профорієнтаційну діяльність недостатньо роблять для просування спеціальностей, які можуть забезпечити висококваліфікованими спеціалістами дану сферу діяльності. Це може призвести до того, що промислові підприємства не можуть знайти кваліфікованих робітників, що може ускладнити розвиток міста та області в цілому. Більш ефективна профорієнтаційна діяльність може допомогти залучати більше людей до роботи в промисловості, забезпечувати місцевим промисловим підприємствам потрібну в робочій силі та сприяти розвитку міста та області.

Як наслідок, молодь не отримує достатньої інформації про можливості та перспективи в промисловій галузі, що призводить до недостатнього зацікавлення у виборі професії в цьому секторі. Це може призвести до недостатку кваліфікованої робочої сили в промисловості та впливати на її конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Тому важливо, щоб відповідальні особи з профорієнтаційної діяльності більше просували спеціальності, пов'язані з промисловістю, та показували молоді, як вони можуть розвиватися та отримувати перспективну кар'єру в цьому секторі. Також необхідно залучати роботодавців до процесу професійної орієнтації молоді та створювати умови для здобуття практичного досвіду студентами та випускниками шкіл, що допоможе підвищити їхню привабливість на ринку праці та забезпечити розвиток промисловості регіону в майбутньому.

Висновки до розділу 2

Аналіз спеціальної літератури дає змогу стверджувати, що у проведенні профорієнтаційній діяльності в закладах освіти існує низка проблем, а саме:

- відсутність чіткого плану та переліку відповідальних осіб за профорієнтаційну роботу, що створює незрозумілість працівниками закладів освіти про реалізацію профорієнтації;
- недостатня кваліфікаційна компетентність викладачів ЗЗСО в профорієнтаційній діяльності;
- не сприйняття учнями навчального матеріалу як такого, який може вплинути на утворення професійних навичок та загалом поєднання шкільних знань з професійною сферою;
- велика кількість учнів, які мають труднощі у знаходженні свого місця в професійному світі;
- недостатня територіальна профорієнтаційна робота.

Виокремлення проблемних моментів у реалізації профорієнтаційної діяльності необхідно для покращення системи в цілому. З чітким розумінням слабких сторін профорієнтації можна приступати до покращення цієї системи.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СФЕРІ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ ДО ВИБОРУ МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

3.1. Секція психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку

Сьогодні з року в рік зростає рівень конкуренції на ринку праці, тому особливо важливо вміти правильно вибрати професію та розвиватись професійно. В цьому процесі важливу роль відіграє психологічна підтримка учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку.

У даному дослідженні розглянуті основні аспекти такої підтримки, зокрема:

- оцінка інтересів та здібностей учнів;
- індивідуальні консультації;
- групові заняття;
- підготовка до вибору професії;
- підтримка у процесі професійного розвитку.

Психологічна підтримка учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку є дуже важливою, оскільки це може вплинути на їхнє майбутнє життя та кар'єру.

Секція психологічної підтримки може включати в себе наступні елементи:

- оцінка інтересів та здібностей учнів. Психолог може провести тести та анкети, щоб допомогти учням зрозуміти, які професії можуть їм підходити;
- проведення індивідуальних консультацій. Психолог може працювати з учнями один на один, щоб допомогти їм зрозуміти їхні інтереси, здібності та цілі;

- проведення групових занять. Психолог та соціальний педагог може організувати зустрічі учнів з представниками різних професій та провести дискусії щодо їхньої діяльності;
- підготовка до вибору професії. Психолог та соціальний педагог може допомогти учням збирати інформацію про різні професії та ринок праці, щоб допомогти їм зробити обдумане рішення;
- підтримка у процесі професійного розвитку. Психолог та соціальний педагог може працювати з учнями, які вже займаються своєю професійною діяльністю, допомагаючи їм управляти стресом, працювати над розвитком навичок та розвивати позитивне мислення.

Першим етапом в підтримці учнів у процесі вибору професії є оцінка їхніх інтересів та здібностей. Цей етап може бути проведений за допомогою різних тестів та анкет, що допоможуть визначити основні риси характеру та потенційні можливості учнів.

Важливо зазначити, що цей етап вимагає індивідуального підходу до кожного учня, оскільки кожен учень унікальний та має свої власні інтереси та здібності. Після проведення тестування та аналізу результатів фахівець може допомогти учневі зрозуміти, які професії можуть їм підходити, які вимоги ставляться до цих професій та які перспективи розвитку є в цих галузях.

Для оцінки інтересів і здібностей учнів можна використовувати такі тести та анкети:

1. Тест Майєрс-Бріггс - Цей тест допомагає визначити тип особистості учня та його сильні сторони. Учень відповідає на питання, що стосуються його підходу до спілкування, відпочинку, вирішення проблем, тощо.
2. Тест Геллера (Holland Occupational Themes) - Цей тест допомагає визначити, які типи робіт підходять учневі найбільше. Він базується на шести темах: Реалістичний, Інтелектуальний, Артистичний, Соціальний, Підприємницький та Конвенційний.

3. Тест Річардсона - Цей тест допомагає визначити, які професії можуть бути найбільш підходящими для учня. Він базується на 60 запитаннях та пропонує варіанти відповідей з можливістю оцінки за шкалою від 1 до 5.
4. Анкета оцінки інтересів та здібностей - анкета складається з запитань про інтереси та здібності учня. Вона допомагає визначити, які предмети та діяльності найбільше цікавлять учня та де він може мати певні здібності.

Оцінка типологічних характеристик учня є основою для створення певного переліку професій які вже можна викреслювати з загального переліку, та концентрувати увагу на тих що підходять під здібності учня [20].

Другим етапом в підтримці учнів у процесі вибору професії є проведення індивідуальних консультацій. Після оцінки інтересів та здібностей учнів фахівець соціономічної сфери може провести індивідуальне спілкування з учнем та допомогти йому зрозуміти, які професії можуть бути найбільш підходящими для нього.

Під час консультацій соціальний педагог може надати пораду щодо вибору певної професії, дати поради щодо підвищення своїх здібностей та компетенцій, розповісти про можливості отримання додаткової освіти та професійного розвитку. Також психолог, або соціальний педагог може допомогти учневі зрозуміти, які ризики та виклики пов'язані з обранням напрямом професійної діяльності, та які можливості розвитку відкриваються перед ним.

Важливим елементом під час проведення індивідуальної роботи є діагностика проблемних моментів, які заважають у обранні майбутньої професії та створюють атмосферу невизначеності та небажання робити власний вибір. Найпопулярнішими прикладами таких проблем можуть бути батьки які обирають заклад освіти, або професійну діяльність замість дитини, нестабільність психологічного-емоційного стану учня, негативний вплив інших осіб та багато іншого. Соціальний педагог і практичний психолог повинні працювати з учнем та її оточенням для покращення ситуації.

Також важливим компонентом індивідуальної бесіди є орієнтування учня з урахуванням особистих та сімейних ресурсних можливостей. В залежності від наявних ресурсів можна будувати план поступових дій для досягнення мети. У разі якщо для отримання бажаного недостатньо ресурсів учня та сім'я, потрібно знаходити альтернативні варіанти, або можливості отримати дані ресурси.

Третім етапом психологічної підтримки учнів є проведення групових занять, які допоможуть учням зрозуміти, які можливості є перед ними на ринку праці, які професії є найбільш перспективними та користуються попитом на ринку праці.

Під час групових занять психолог та соціальний педагог може проводити тренінги, де учні взаємодіють між собою та обговорюють свої ідеї щодо професійного розвитку та вибору професії. Також можуть проводитись лекції з запрошенням фахівців з різних галузей, які розповідають про свою професійну діяльність та можливості розвитку в цій галузі.

Крім проведення тренінгів та лекцій, під час групових занять можна також залучати учнів до виконання практичних завдань, які допоможуть їм краще зрозуміти свої інтереси та нахили щодо вибору професії. Наприклад, можна запропонувати учням зробити «Дошку майбутнього». На особистому аркуші паперу учні відповідають на такі питання - «хочу»: чим тобі хочеться займатись? Яка робота була би ідеальною?; «можу»: що ти вже вмієш робити? Чого ти вже навчаєшся?; «треба»: що тобі потрібно для комфортного життя та які професій можуть це задовольнити? Відповідаючи на такі питання учні більш конкретно бачать своє майбутнє. Наступним кроком на окремому аркуші формулюється список « Не хочу, Не буду, Не можу» де вони зазначають ті професії які їм точно не підходять. Після створення цих списків можна спираючись на них створювати перелік професій які підходять учневі [1]

Також під час групових занять психолог та соціальний педагог може проводити різноманітні тренінги з розвитку навичок, які будуть корисні учням для майбутньої професійної діяльності. Наприклад, тренінги з комунікації, лідерства, творчості, або з розвитку підприємницьких навичок.

Групові заняття можуть бути корисними не лише для учнів, але й для їхніх батьків, які також можуть бути присутні на заняттях та отримати корисну інформацію щодо професійного розвитку своїх дітей.

У підсумку, проведення групових занять є важливим етапом психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку. Ці заняття допоможуть учням зрозуміти, які можливості є перед ними на ринку праці, визначити свої інтереси та цілі, а також розвинути необхідні навички для майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, секція психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку є важливим елементом підготовки учнів до майбутньої кар'єри. Психолог та соціальний педагог може надати необхідну підтримку та допомогти учням зрозуміти свої інтереси та здібності, дати поради щодо вибору професії, провести тренінги та групові заняття, організувати обмін досвідом та практичні завдання. Такі заходи можуть допомогти учням зрозуміти, які професії є найбільш підходящими для них, розкрити їхні таланти та здібності, а також допомогти їм знайти своє місце у світі професій.

Один з практичних досвідів реалізації секцій психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку можна знайти в роботі Центру практичної психології та соціальної роботи Національного університету "Києво-Могилянська академія". Центр проводить серію психологічних тренінгів для учнів 10-11 класів шкіл Києва та області на тему "Яка професія мені підходить?"

Протягом 5 занять учні мають змогу дізнатись про себе більше, оцінити свої інтереси та особистість, проаналізувати свої сильні та слабкі сторони, дізнатись про різні професії та перспективи їх розвитку. Учасники отримують інформацію про ринок праці та можливості професійного розвитку в різних сферах діяльності. Крім того, під час занять проводяться різноманітні практичні вправи, ігри та дискусії, що допомагають учням краще розуміти себе та свої інтереси, а також вирішувати складні питання вибору професії.

Даний підхід до реалізації профорієнтаційної роботи є тривалим процесом, але його реалізація допоможе у становленні особистості в професійному світі. Такий підхід є унікальним і може позитивно вплинути на учнів з особливими освітніми потребами, що допоможе реалізувати потреби всіх учнів закладу. Тобто завдяки даному підходу ми можемо залучати до профорієнтаційної діяльності учнів будь якої категорії.

Секція психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку має першочергово індивідуальний підхід, який є можливим в реалізації незалежності від здібностей, форми навчання, соціального статусу та інших факторів. Тому завдяки цьому підходу є можливість залучити до профорієнтаційної діяльності максимально кількість учнів закладу освіти.

3.2 Сучасні технології у профорієнтаційній діяльності

В сучасному світі розвитку технологій необхідною складовою освітнього середовища є залучення цих технологій до всіх видів діяльності освітнього процесу. Профорієнтаційна діяльність не є виключенням. Підлітки - це особи, які найкраще знають про сучасний світ технологій і використовують їх в повсякденному житті, тому для зацікавлення та кращого сприйняття є доцільним використання сучасних технологій.

В умовах дистанційною освіти ми можемо спостерігати недостатню компетентність вчителів у освоєння комп'ютерних технологій та професій пов'язаних з ІТ сферою. Як було зазначено важливою складовою реалізації профорієнтації є системний підхід закладу. Отже необхідно залучати весь педагогічний колектив до підвищення. Для покращення загальної системи профорієнтаційної діяльності необхідно подбати про володіння сучасними технологіями та відповідною інформацією вчителями ЗЗСО. Як соціальний педагог ми можемо впливати на педагогів та працювати разом з ними.

Проект підвищення комп'ютерної компетентності вчителів є необхідним для покращення профорієнтаційної роботи. Основні етапи реалізації проекту можуть виглядати наступним чином:

1. Аналіз потреб учасників проекту: проведення анкетування та опитування вчителів для визначення їх потреб у комп'ютерній компетентності. Перший крок у реалізації проекту з підвищення комп'ютерної компетентності вчителів - це з'ясування їх потреб. Для цього проводяться анкетування та опитування серед вчителів, що дозволить визначити рівень їхньої комп'ютерної компетентності, потреби в різних навчальних матеріалах та курсах, а також виявити можливості та обмеження для навчання.
2. Розробка навчальних матеріалів та ресурсів: розробка комплексу навчальних матеріалів та онлайн-курсів з комп'ютерної компетентності для вчителів. На основі отриманих результатів проведення анкетування та опитування, створюється комплекс навчальних матеріалів та онлайн-курсів з комп'ютерної компетентності для вчителів. Це можуть бути різні матеріали, від базових посібників до складних курсів, що допоможуть підвищити рівень комп'ютерної компетентності вчителів та допоможуть їм впроваджувати ці знання у своє педагогічне середовище.
3. Організація тренінгів та вебінарів: проведення навчальних тренінгів та вебінарів для вчителів з різних предметних областей з метою підвищення їх комп'ютерної компетентності. Окрім створення навчальних матеріалів та курсів, для підвищення рівня комп'ютерної компетентності вчителів можуть бути проведені тренінги та вебінари з комп'ютерної компетентності. Це дозволить вчителям дізнатись про технології з різних сторін та знайти комфортний для себе метод отримання нової інформації в подальшому.
4. Створення спільноти вчителів: створення спільноти вчителів з метою обміну досвідом та підтримки співпраці між ними. Створення спільноти вчителів - це один з ключових етапів проекту з підвищення комп'ютерної

компетентності вчителів. Організувавши спільноту вчителів, можна забезпечити обмін досвідом та підтримку співпраці між ними. Через таку спільноту вчителі можуть обговорювати проблеми, з якими стикаються в процесі навчання з комп'ютерної тематики, ділитися успіхами та невдачами у викладанні, а також рекомендувати один одному корисні ресурси та матеріали.

Ми впроваджуємо проєкт, під час якого ми навчаємо вчителів застосовувати ефективні методи, технології та інформаційні ресурси для підвищення якості профорієнтаційної роботи під час проведення предметних уроків, що вплине на покращення загальної роботи вчителів та додасть цікаве професійне інформування в предметних уроках.

Наступним нововведенням з покращення профорієнтаційної роботи є використання віртуальних технологій та турів, які можуть стати потужним інструментом для учнів, щоб познайомитися з різними професіями та їх вимогами. Зокрема, віртуальні тури можуть допомогти учням отримати реалістичне уявлення про роботу в певній сфері і зрозуміти, які навички та знання потрібні для успішної кар'єри.

Наприклад, віртуальний тур по заводу може показати учням, як працює виробничий процес і які технології використовуються для виготовлення продукту. Також вони можуть побачити, які професії і робочі місця доступні на заводі та які навички потрібні для працевлаштування на ці позиції. Аналогічно, віртуальний тур по лікарням може допомогти учням зрозуміти, як працюють різні медичні фахівці, як вони співпрацюють між собою та які навички потрібні для роботи в цій сфері.

Віртуальні тури також можуть допомогти учням знайти своє покликання та визначити, які професії вони можуть зрозуміти та знайти цікавими. Це може бути особливо корисно для учнів, які ще не мають ясного уявлення про свої майбутні кар'єрні цілі.

Для реалізації даної ідеї буде недостатньо лише ресурсів ЗЗСО, але ми можемо співпрацювати з державними та приватними закладами, які

безпосередньо виконують певну професійну діяльність. Наприклад ми візьмемо м. Кривий Ріг в якому одним з найбільших промислових гігантів є «Арселор мітал». Завдяки КП «Інститут розвитку міста Кривого Рогу» та його проєкту «Віртуальний КР» у форматі VI Art 360 є можливість безоплатної співпраці з такою організацією, яка приносить користь для дітей та організації. Під час відвідування заходу в дітей є можливість в короткотривалій термін цікаво переглянути певну діяльність, яка впливатиме на подальше формування учнями розуміння про певну професію [7].

Даний метод дає можливість зробити актуальну реалізацією територіально-профорієнтаційної діяльності. Тобто в залежності від місця реалізації буде змінюватись тематика проведення, яка є найбільш актуальною, або можливою для закладу.

Висновки до розділу 3

Керуючись планом організації секцій психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку можна визначити оцінку інтересів та здібностей учнів першим етапом психологічної підтримки у процесі вибору професії. Цей етап може включати використання тестів та анкет, таких як Тест Майєрс-Бріггс, Тест Геллера (Holland Occupational Themes), Тест Річардсона, анкета оцінки інтересів та здібностей. Після оцінки, психолог може надати індивідуальні консультації учням, проводити групові заняття з представниками різних професій, підготовлювати учнів до вибору професії та підтримувати їх у процесі професійного розвитку.

Другим етапом проведення індивідуальних консультацій з кожним учнем, під час яких ми зясуємо стан учня, його можливості та бажання щодо реалізації у професійному просторі. Орієнтуючись на всі його ресурси та бажання ми утворюємо план дій для виконання його цілі.

Під час проведення третього етапу ми залучаємо учнів до різних групових занять, які спрямовані на обрання певної сфери діяльності, або вже більш поглиблена інформація про який з видів діяльності.

Для поліпшення роботи закладів освіти, зокрема профорієнтаційної частини, необхідно підвищити обізнаність педагогів щодо інформаційних технологій. Наразі вміння педагогічних працівників у галузі комп'ютерних технологій недостатні для задоволення потреб підлітків, особливо оскільки ІТ сфера є пріоритетною для учнів старших класів.

Інформаційно-інтерактивна програма покращення обізнаності педагогічних працівників в комп'ютерних технологій включає в себе декілька базових етапів, які повинні покращити систему загалом та створити колектив

який не боїться ділитись своїми невдачами та успіхами, що формує потенційно позитивний досвід для кожного учасника.

Після підвищення обізнаності педагогів, можна залучати різні комп'ютерні технології для покращення системи профорієнтаційної діяльності, що допоможе учням більш точно та цікаво отримувати інформацію про певні сфери діяльності.

ВИСНОВКИ

Отже, під профорієнтаційною роботою ми вбачаємо не лише набір різноманітних заходів, а й логічну та узгоджену програму з відповідністю між цілями, змістом і очікуваними результатами навчання, орієнтована на формування компетентностей для успішної самореалізації у суспільстві.

Під час аналізу сучасної профорієнтаційної діяльності в Україні можна зробити висновки, що вона має певний перелік проблем який заважає учням отримувати достатньо інформації та підтримки від закладу освіти в процесі обрання свого майбутнього фаху.

Для покращення системи профорієнтації необхідно працювати над колективом закладу та впроваджувати нові способи роботи з учнями. Одним з таких був запропонований впровадження секцій психологічної підтримки учнів у процесі вибору професії та професійного розвитку. Даний підхід має індивідуально-орієнтовану спрямованість, що є одним з принципів реалізації профорієнтаційної діяльності.

Також у постійно розвиваючий світі не можна забувати про розвиток і самих педагогів. Зараз кожен день підлітки використовують купу комп'ютерних технологій та планують зв'язати свою майбутню сферу діяльності з цим. Тому для того, щоб педагоги могли задовольнити потреби учнів їм необхідно покращувати себе та постійно бути в курсі сучасності.

Для залучення педагогів закладів освіти можна використовувати багато заходів та методів, але ми пропонуємо починати з програми підвищення комп'ютерної компетентності вчителів, яка дозволяє створити команду педагогів які постійно прагнутимуть покращувати свої знання та залучати ці знання до власної діяльності.

Опанувавши основи комп'ютерних технологій, необхідно залучати нові можливості до роботи педагогів в цілому та для покращення профорієнтаційної діяльності. Оскільки сучасний світ є досить інформаційно насиченим – закладам освіти необхідно додавати інтерактивні методи для зацікавлення учнів в необхідній інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцан, Л. А., Морін, О. Л., Охріменко, З. В., Пархоменко, О. М., Гриценко, Л. І., & Ткачук, І. І. (Ред. Морін, О. Л.). Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу: монографія. Харків: Друкарня Мадрид. – 2016. С . 220.
2. Горпинюк, В. П., Докукіна, О. М., Кравченко, Т. В., Мачуська, І. М., Павицька, К. М., Повалій, Л. В., Постовий, В. Г., Хижняк, А. В., & Хромова, О. Л. (). Педагогічна підготовка сімей різного типу до професійного самовизначення старшокласників: методичний посібник. Кіровоград: Імекс-ЛТД. 2014. С. 268
3. Єгорова, Є. В., Ігнатович, О. М., Кобченко, В. В., Литвинова, Н. І., Марченко, І. Б., Мерзлякова, О. Л., Синявський, В. В., Татаурова-Осика, Г. П., & Шевенко, А. М. (Ред. Ігнатович, О. М.). Професійна орієнтація: підручник [для студентів]. Кіровоград: Імекс-ЛТД. – 2014. С. 240.
4. Журавльова, Л. С., & Червоненко, К. С. Профорієнтаційна робота з підлітками як умова їх успішної соціалізації. Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка, (2), 2013. С. 161–165.
5. Зуб М. Я. РОЗРОБКА ТА ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ ОРІЄНТАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ. Вісник Хмельницького національного університету 2012, № 3, Т. 3. С. 226-229.
6. Іванюк, І. В., & Овчарук, О. В. (Ред.). Результати онлайн-опитування "Потреби вчителів у підвищенні фахового рівня з питань використання цифрових засобів та ІКТ в умовах карантину": збірник матеріалів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. – 2020. С. 61.
7. КП «Інститут розвитку міста Кривого Рогу», проєкт «Віртуальний КР» у форматі VI Art 360 [[Електронне джерело](#)]
8. Концептуально-технологічна модель підготовки майбутніх фахівців соціально-педагогічної сфери [монографія] / авт. кол. Т. Василюк, І.

- Лисоконь, І. Размолодчикова, І. Шимко; упор. І. Лисоконь. Кривий Ріг : КДПУ, 2022. 182 с.
9. Ларіна Е.Р., Василенко О.М. Актуальні проблеми досліджень у галузі соціальної педагогіки і соціальної роботи: матеріали міжвузівської дистанційної студентської науково практичної конференції 27 травня 2020 року / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 47-52.
 10. Литвинова, Н. І. Профорієнтаційний супровід професійного самовизначення учнів. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць К-ПНУ ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костенка АПН України, Вип. 8, С. 2010. 620–630.
 11. Мерзлякова О. Л. Профорієнтація. Шпаргалка для вчителя / Олена Мерзлякова. – Київ : Шкільний світ, 2016. – С. 158.
 12. Міністерство освіти і науки України. ДНУ "Інститут освітньої аналітики". Базове моніторингове дослідження щодо професійної орієнтації учнів у закладах ЗСО, 2020. С. 57. [[Електронне джерело](#)]
 13. Мядзель К.М., Размолодчикова І.В. Стан профорієнтаційної роботи в закладах освіти. Сучасна освіта в реаліях та перспективах: соціально-педагогічний аспект: збірник наукових і науково-методичних праць / редкол. І.М. Шимко, Т. Г. Василюк. Вип. 5. Кривий Ріг: КДПУ, 2023. 167 с.
 14. Нова Українська школа. Професійна орієнтація у Новій Українській школі. 2020. С. 34.
 15. Омельченко С. О., Тернопільська В. І., Чернуха Н. М., Співак Я. О., Васильєва-Халатникова М. О., Бакуліна О. С., Костенко Д. В., Рутьян Л. І. Соціальна робота: реалії та виклики часу: навчально методичний посібник. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2021. С.219.
 16. Піддячий М. І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОФІНФОРМАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ СТАРШОКЛАСНИКАМИ. Інституту педагогіки НАПН України 2010. С. 8

17. Пономарьова, Н. О. Актуальні проблеми професійної орієнтації школярів на ІТ спеціальності. Хмарні технології навчання, Спецвипуск, 2019. С. 163-167.
18. Пономарьова Н. О. Дослідження проблеми професійної орієнтації школярів на ІТ-спеціальності в Україні в соціальному контексті. ScienceRise: Pedagogical Education. 2018. С. 4-7.
19. Пономарьова Н. О. Сучасні підходи до періодизації профорієнтаційної роботи зі школярами / Наталія Пономарьова. // Наукові записки. – 2017.– №11. – С. 170–175.
20. Професійна орієнтація в сучасній школі: кращі методичні розробки практичних психологів і соціальних педагогів малокомплектних загальноосвітніх навчальних закладів, навчально-виховних об'єднань, навчально-виховних комплексів : методичні рекомендації. авт. кол. за наук. ред. І. І. Ткачук. - К. :УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2017. - С. 115.
21. Професійна орієнтація у Новій Українській школі . // НУШ. – 2020. С. 34. [\[Електронне джерело\]](#)
22. Ткачук, І. О., Сліпкань, С. В. (Автори-укладачі), & Панченко, Т. Л. (Ред.). Організація та зміст професійної орієнтації учнівської молоді: [за матеріалами роботи слухачів ООЗО на базі Броварського навчально-виховного об'єднання Броварської міської ради Київської області]: збірник. Частина 2. Біла Церква: КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти". 2017 – С. 163.

Додатки
Додаток 1
Опитування 9-11 класи

1. Виберіть в якому класі ви навчаєтесь

- 1) 5-8
- 2) 9
- 3) 10
- 4) 11

2. Чи подобається вам зараз навчання у школі ?

- 1) так
- 2) скоріше так, ніж ні
- 3) складно відповісти
- 4) скоріше ні, ніж так
- 5) ні
- 6) інше

3. Як ви вважаєте чи знадобляться вам шкільних знань у майбутньому житті?

- 1) так
- 2) скоріше так, ніж ні
- 3) складно відповісти
- 4) скоріше ні, ніж так
- 5) ні
- 6) інше

4. Що буде для вас визначальним при виборі подальшого навчання чи конкретного фаху?

- 1) власні уподобання, реалізація своїх основних інтересів та захоплень
- 2) високий рівень заробітної плати
- 3) висока вірогідність працевлаштування
- 4) високий престиж професії
- 5) порада чи вказівка батьків або інших родичів

- б) порада товаришів
- 7) ще не знаю
- 8) інше

5. Чи обрали ви вже професію, вид діяльності, – те, чим Ви будете займатися по закінченні школи?

- 1) так я обрав професію, або сферу діяльності
- 2) є декілька варіантів, обираю між ними
- 3) немає варіантів, розмірковую над цим
- 4) обрав аби щось
- 5) не обрав, ще є час подумати
- б) інше

6. Наскільки серйозним і обдуманим вважаєте своє рішення щодо подальшого навчання та вибору конкретного фаху?

- 1) серйозне та відповідальне рішення
- 2) достатньо серйозним на даний момент
- 3) не дуже серйозним, але мені воно здається цікавим
- 4) випадковим, але можливо, з цього буде певна користь
- 5) максимально легке та швидке рішення
- б) ще не вирішив
- 7) інше

7. Як ви оцінюєте рівень своєї поінформованості про майбутню професію? (від 0 до 5)

- 1) 5
- 2) 4
- 3) 3
- 4) 2
- 5) 1
- б) 0
- 7) не обрав професію, або сферу діяльності

8. З яких джерел ви отримуєте найбільше інформації про різні професії?

- 1) батьки, або родичі
- 2) товариші, друзі
- 3) за власним спостереженням
- 4) від школи
- 5) книги, фільми, ігри
- 6) засоби масової інформації (соціальні мережі, телебачення)
- 7) інше

9. Ким ви плануєте стати у своєму майбутньому?

- 1) відкрита відповідь